

Notat 3 – Fakta om vandsektoren

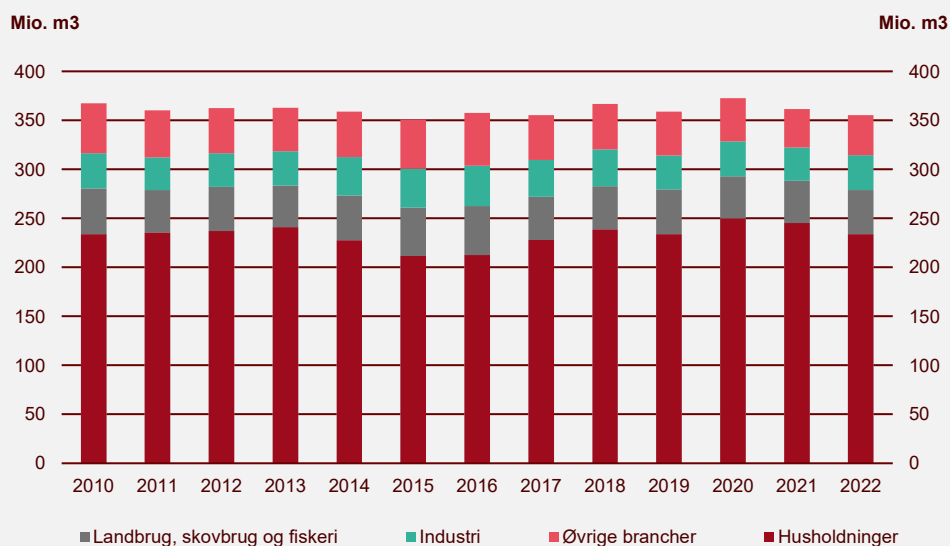
Vandsektoren i samfundet

Vandselskabernes kerneopgaver er at sikre rent drikkevand, håndtere regn- og spildevand og udlede dette rensat tilbage til naturen. Sektoren er karakteriseret ved betydelige investeringer knyttet til vandvær, kloakering og lignende infrastruktur. Under håndteringen af spildevand indgår også opgaver, der vedrører klimatilpasning. Dette omfatter blandt andet initiativer og løsninger for at håndtere de udfordringer der opstår på grund af ændringer i nedbørsmønstret som følge af klimaforandringerne.

De danske vandværker producerer årligt omtrent 360 mio. m³ drikkevand til både husstande og erhvervsliv, der efterfølgende bliver opsamlet og rensat af spildevandsselskaberne, inden det bliver ledt tilbage til naturen, *jf. figur 1*.

Figur 1

Samlet køb af vand fordelt på husholdninger og erhverv, 2011-2022.

Anm.: Figuren omfatter kun vand købt af almene vandværker. Vandindvinding ved egne boringer mv. er således ikke omfattet figuren.

Kilde: Danmarks Statistik

Knap 65 pct. af den samlede debiterede vandmængde hos vandselskaber forbruges af husstande. En dansk husstand bruger i gennemsnit knap 2 pct. af deres disponible indkomst på vand, svarende til ca. 5.900 kr. pr. husstand om året. Udgifterne til vand afhænger af antallet af medlemmer i husstanden.

Vand har også betydning for erhvervslivet, der i 2022 købte ca. 120 mio. m³ vand svarende til godt 35 pct. af den samlede debiterede vandmængde hos de danske vandselskaber. Omkring 2/3 af vandforbruget i erhvervslivet kan tilskrives sektorerne industri samt landbrug, skovbrug og fiskeri. Udgifterne til vand i disse sektorer svinger imidlertid en del fra år til år og er fx høje i perioder med tørke. I de mest vandintensive virksomheder i industrien udgør udgifter til vand op til ca. 4 pct. af bruttoværditilvæksten. Imidlertid har fx landbruget ofte egne vandboringer, som isoleret set reducerer behovet for leverancer fra vandselskaber.

Spildevand er dyrere end drikkevand

De danske husholdninger betaler i gennemsnit samlet 77 kr. pr. m³ vand, hvor knap 30 pct. udgør moms og afgifter, *jf. figur 2.2*. Husholdningernes betaling for både drikkevand fra vandhanen, spildevand der skylles ud i afløbet, og afledning af tag- og overfladevand er baseret på forbruget af drikkevand, idet spildevand mv. ikke måles. Betalingen for vand består dermed af to dele, idet husholdningerne i gennemsnit betaler 27 kr. pr. m³ drikkevand og 50 kr. pr. m³ spildevand. Forskellen mellem prisen på drikkevand og spildevand afspejler, at spildevand er væsentligt mere omkostningsfuldt at transportere og rense end drikkevand. Forbrugernes vandregning omfatter typisk hhv. et fast grundbidrag og et variabelt bidrag, som afhænger af vandforbruget.¹ De nævnte priser er derfor beregnet for en husstand af en gennemsnitlig størrelse på ca. 2 personer med et gennemsnitligt vandforbrug.

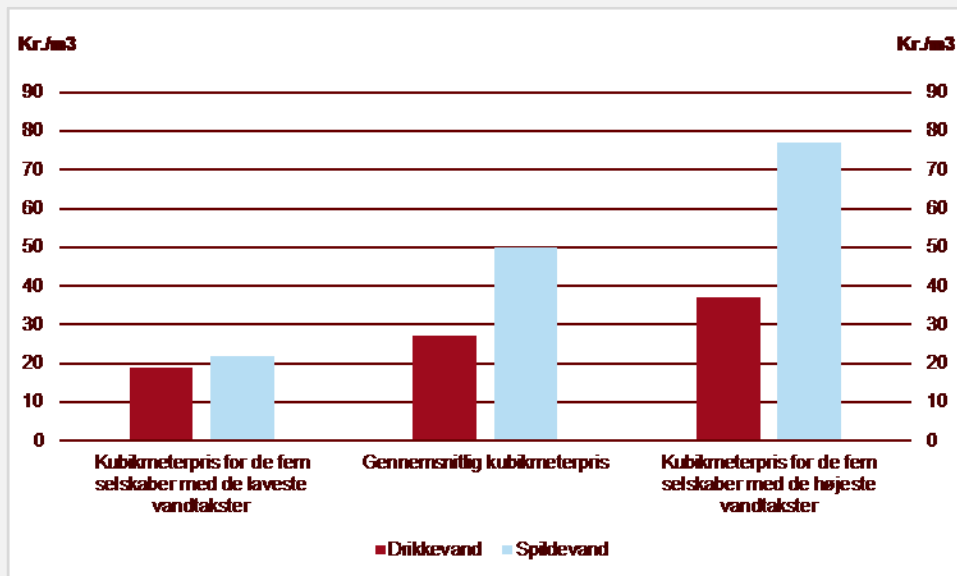
Prisen på vand varierer meget på tværs af landet

Der er stor forskel på vandpriserne på tværs af vandselskaber. I de fem billigste drikkevandsselskaber er prisen i gennemsnit 19 kr. pr. m³, mens den er 37 kr. pr. m³ i gennemsnit i de fem dyreste selskaber, *jf. også figur 2*. Tilsvarende er prisen på spildevand 22 kr. pr. m³ i gennemsnit i de fem billigste selskaber, mens den er 77 kr. pr. m³ i gennemsnit blandt de fem dyreste selskaber. En gennemsnitlig husstand, der forbruger ca. 77 m³ vand om året, vil dermed skulle betale mellem 3.200 kr. og 8.800 kr. for både drikke- og spildevand, alt efter hvilket vandselskab husstanden er tilknyttet.

¹ Vandforbruget opgøres ud fra forbruget af drikkevand alene. Det antages dermed, at forbrugerne udleder spildevand svarende til forbruget af drikkevand.

Figur 2

Prisen for drikke- og spildevand for en gennemsnitshusstand, 2023.

Anm.: Søjlerne for drikkevand hhv. spildevand kan ikke nødvendigvis lægges sammen. Priserne er opgjort for en gennemsnitshusstand, der bruger knap 77 m³ vand årligt. Priserne er inkl. moms og afgifter. Data er for 2023 og baseret på 122 drikkevandsselskaber hhv. 98 spildevandsselskaber. Disse selskaber står for 96 pct. hhv. 75 pct. af den samlede debiterede vandmængde fra regulerede drikke- hhv. spildevandsselskaber. Prisen indeholder både det faste årlige bidrag og kubikmeterprisen.

Kilde: DANVA og Vandsektortilsynet

Forskelle i priser kan skyldes forskellige ting, såsom:

- Geografiske forskelle. Lang afstand mellem forbrugere betyder længere vandrør og dermed flere meter ledning pr. forbruger.
- Det kan være billigere at forsyne storforbrugende industri end små kunder, fx sommerhuse.
- Miljømæssige forhold mv., fx grundvandsniveau og vandkvalitet
- Forskelle i selskabernes økonomiske effektivitet.

Den økonomiske regulering af vandsektoren

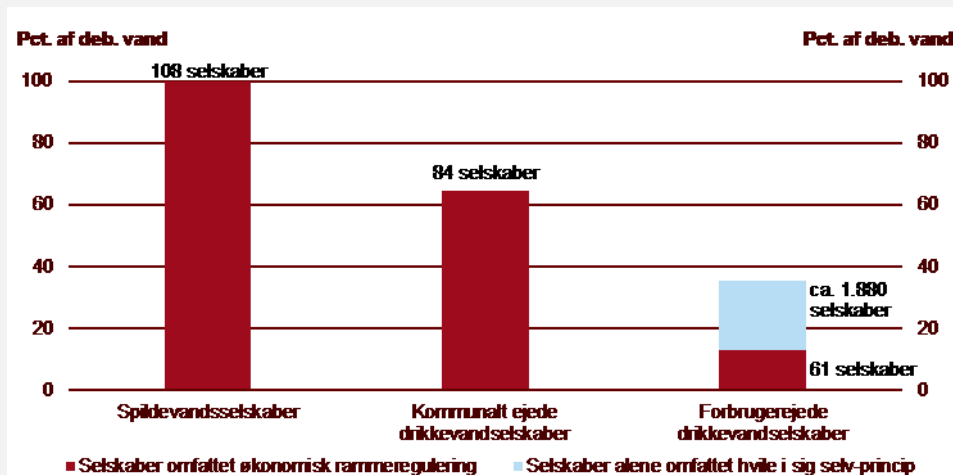
Drikke- og spildevandsselskaber er naturlige monopoler og er derfor ikke udsat for konkurrence. Det kan medføre lav effektivitet i sektoren og for høje priser for forbrugeren. Vandselskaberne er derfor underlagt regulering i form af *hvile i sig selv-princippet*, *effektiviseringskrav* og *indtægtsrammer*.

Der er ca. 2.100 vandselskaber i alt, jf. figur 3. Vandselskaberne reguleres forskelligt afhængig af størrelse og ejerform. De største ca. 230 forbrugerejede vandselskaber og kommunalt ejede selskaber er i udgangspunktet omfattet af regulering med økonomiske rammer.² Disse selskaber håndterer al spildevand og hovedparten af sektorens samlede debiterede drikkevand.

² Dette omfatter i udgangspunktet alle kommunalt ejede selskaber og forbrugerejede selskaber, der debiterer mere end 200.000 m³ vand om året.

Figur 3

Økonomisk regulering fordelt på selskabernes debiterede vandmængde og ejerform, 2022.

Anm.: Vandselskaberne er i udgangspunktet omfattet økonomisk rammeregulering, hvis selskabernes debiterede vandmængde er større end 200.000 m³, eller hvis de er kommunalt ejede.

Kilde: Energistyrelsen og Vandsektortilsynet

De resterende ca. 1.880 vandselskaber er alene underlagt hvile i sig selv-princippet og er dermed ikke underlagt rammeregulering. Det skal ses i lyset af, at der er administrative omkostninger forbundet med rammereguleringen.

Hvile i sig selv-princippet

For hele vandsektoren gælder, at vandselskabernes nødvendige udgifter og indtægter skal være i balance over en årrække. Princippet indebærer, at selskabernes omkostninger til deres almindelige forsyningsaktivitet dækkes af forbrugerne, samt at vandselskaberne ikke må udlodde overskud til ejerne. Dette er det såkaldte *hvile i sig selv*-princip, der gælder for alle vandselskaber.³

Indtægtsrammeregulering

De økonomiske rammer udgør en øvre grænse for vandselskabernes årlige indtægter og bestemmer dermed indirekte vandtaksterne for forbrugerne.

De væsentligste elementer i fastsættelsen af de økonomiske rammer er:

- Omkostninger fra den økonomiske ramme året før.
- Ikke-påvirkelige omkostninger, som ikke er omfattet af effektiviseringskrav (fx grundvandsbeskyttelse, køb af vand fra andre regulerede selskaber).
- Tillæg til den økonomiske ramme efter ansøgning fra selskaberne (fx til udvidelse af forsyningsområdet, nye opgaver pålagt af kommunen eller statslige myndigheder, herunder klimatilpasning). Tillæg afspejler nye opgaver og indebærer dermed som udgangspunkt et varigt løft af den økonomiske

³ Spildevandsbetalingslovens § 1, særlig stk. 1 og 4, og vandforsyningslovens § 52a.

ramme. Nye investeringer omregnes således til øgede årlige afskrivninger. Dertil kommer engangstillæg, der gives for ét år ad gangen.

- Pristalsregulering (inflationskorrektion) som lægges til den økonomiske ramme og er opgjort på baggrund af udvalgte prisindeks fra Danmarks Statistik.
- Korrektion for om selskabet tidligere har opkrævet for meget hos forbrugerne. Hvis selskaberne har opkrævet for meget i et år, fraregnes der et beløb i rammen svarende til det, der er opkrævet for meget.
- Et generelt effektiviseringskrav, som reducerer den økonomiske ramme. Kravet er politisk fastsat på baggrund af blandt andet produktivitetsudviklingen i markedsudsatte virksomheder. Derudover får de største selskaber et individuelt effektiviseringskrav på baggrund af deres relative effektivitet (økonomisk benchmarking). Effektiviseringskravene har til formål at øge selskabernes omkostningseffektivitet og derved efterligne et konkurrenceudsat marked.

I 2024 udgør de samlede økonomiske rammer på tværs af selskaberne 4,8 mia. kr. for drikkevandsselskaberne og 11,2 mia. kr. for spildevandsselskaberne. Når rammen øges, får selskabet mulighed for at opkræve en højere pris hos forbrugerne, mens en nedjustering af rammen betyder, at vandselskabet må opkræve mindre hos forbrugerne.

De økonomiske rammer forøges blandt andet, når selskaberne søger om tillæg til deres ramme. Selskaberne kan blandt andet søge om tillæg til at finansiere investeringer i anlæg, når selskaberne fx skal løse nye opgaver. Siden 2011 har selskaberne opnået tillæg for samlet set ca. 2,3 mia. kr. (2023-niveau).

Vandselskaber, der årligt debiterer en vandmængde over 800.000 m³, får tildelt en indtægtsramme, som angiver den øverste ramme for prisen på henholdsvis levering af vand og behandling af spildevand.

Fra 2011 blev der indført økonomisk indtægtsrammeregulering og effektiviseringskrav for alle kommunalt ejede selskaber og for forbrugerejede selskaber med en årlig debiteret vandmængde på over 200.000 m³.⁴

Fra 1. januar 2020 har forbrugerejede selskaber med en debiteret vandmængde mellem 200.000 og 800.000 m³ imidlertid kunnet udtræde af den økonomiske rammeregulering, fx for at lette administration ved dataindberetning, hvis vandselskabets forbrugere træffer beslutning herom.⁵ Størstedelen (117 ud af knap 150 selskaber) af de pågældende selskaber har valgt at udtræde af reguleringen.

Miljøregulering

Miljøreguleringen af vandsektoren er todelt. Den nationale drikke- og spildevandslovgivning fastsætter minimumskrav, som alle vandselskaber skal overholde. Kommunerne kan derudover stille yderligere krav. Det omfatter fx ekstra rensning af

⁴ Reguleret i Vandsektorloven og Bekendtgørelse om økonomiske rammer (ØR-bekendtgørelsen).

⁵ Aftale om "Justeret økonomisk regulering af vandsektoren". daværende regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet, Enhedslisten, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti.

spildevand i forhold til særlige sårbare recipienter, indsatser mod stedspecifikke miljøfarlige stoffer eller ekstra kontrol af drikkevand på grund af særlige geologiske forhold eller kritiske funktioner i forsyningsområdet.

For så vidt angår klimatilpasning fastsættes et serviceniveau, som angiver hvor kraftige regnhændelser der skal sikres mod. Hvis der vælges et højere serviceniveau for et konkret klimatilpasningsprojekt end det grundlæggende minimumsniveau, skal indsatsen være samfundsøkonomisk hensigtsmæssig for at projektet må gennemføres. Kommunen eller andre parter kan herudover mod fuld dækning af spildevandsvandselskabets omkostninger aftale sig til et højere serviceniveau eller dyrere løsninger fx i forhold til natur eller rekreative interesser.